

**TANKÖNYVPOLITIKÁK AZ ANGOLSZÁSZ ORSZÁGOKBAN: NAGY-
BRITANNIA, AZ USA, AUSZTRÁLIA ÉS KANADA TANKÖNYV-
ELŐÁLLÍTÁSI GYAKORLATA**

Készítette:

Keller Judit és Zágoni Rita

Expansió Humán Tanácsadó

Budapest, 2010. május

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék.....	2
A tartalmi szabályozásban zajló folyamatok.....	3
A tankönyvek és taneszközök illeszkedése a tartalmi szabályozókhoz	9
A tankönyv-engedélyezési rendszer működése.....	13
Az állami engedélyezés hatása a tankönyvek tartalmára és a piacra	15
A tankönyvek előállítása	16
Tankönyvtámogatás	17
Minőségbiztosítás és információs rendszer.....	18
A tankönyvek szerepe a fejlesztéspolitika cél- és eszközrendszerében	20

A TARTALMI SZABÁLYOZÁSBAN ZAJLÓ FOLYAMATOK

Az **Egyesült Államokban** a közoktatással kapcsolatos szakpolitika kialakítása túlnyomórészt állami szinten történik. A szövetségi politika felelőssége nem terjed túl az egyetemes és általános oktatás biztosításánál, valamint megköveteli a tagállamoktól a föderális szabályoknak megfelelő iskolák fenntartását. Az ezt szabályozó törvény az Általános és Középsiskolai Oktatási Törvény (ESEA), amelyet 1965-ös elfogadása óta rendszeresen – átnevezve – átalakítanak. Jelenleg a 2002-ben elfogadott, *No Child Left Behind* elnevezésű rendelkezés van érvényben.

Állami szinten alakítják ki a szabályozást azt illetően, hogy az állami iskoláknak milyen szabályok alapján kell működniük. Annak mértéke, hogy az állami kormányzat mennyire szól bele az iskolák működtetésébe, államonként eltérő. A legtöbb államigazgatás működtet oktatási minisztériumot. Az oktatási minisztériumok alakítják ki általában a 1. tanterveket 2. a kimeneti standardokat 3. az értékelési szempontokat. Államonként változó, hogy ezek milyen részletességgel, milyen pontossággal vannak meghatározva, a tanulmányok mekkora területét érintik. A központi tantárgyakra vonatkozóan, mint az angol nyelv és irodalom, matematika és a természettudományok, minden állam rendelkezik valamiféle szabályozással, mely a K-12 éveket, azaz az óvodától a 12. évfolyamig tartó oktatást fedik le. Számos államban a standardokra helyeződik a hangsúly a standard-alapú oktatás jegyében: azaz nem a kötelező tartalmakat, hanem a kimenetként elvárt képességeket, készségeket, tudásszinteket határozzák meg. Az iskolakerületek az állami szabályozáshoz alkalmazkodva alakítják ki saját tantervüket.

A TANTERVEK KIALAKÍTÁSÁNAK JELLEMZŐI – NÉHÁNY PÉLDA:

1. *Illinois* állam Tanulási Standardjai, melyek 1997-es bevezetésük óta változatlanok, kimeneti követelményeket határoznak meg azt illetően, hogy a tanulóknak mit kell tudniuk és mire kell képesnek lenniük. A standardok a következő tantárgyakra vannak meghatározva: angol nyelv és irodalom, szépművészetek, idegen nyelvek, testnevelés és egészség, matematika, természettudományok, társadalmi/érzelmi fejlődés, társadalomtudományok, öt fejlődési szintre alkalmazva: kezdő, kezdő-középszintű, középszintű, haladó-középszintű és haladó. Majdnem minden tantárgy esetében nagy hangsúly helyeződik a tudás alkalmazásával kapcsolatos készségek kifejlesztésére: problémamegoldás, kommunikáció, a technológia használata, csapatmunka, kapcsolatok kialakítása a tanulmányi területek, információk között.

2. *New Jersey* államban 2009-ben fogadták el az 1996-os *Core Curriculum Content Standards* új változatának egy részét. Az angol nyelv és irodalom, valamint a matematika tantárgyakra vonatkozó revízió folyamatban van, elfogadása az alább részletezendő Common

Core Standards kialakításának ütemétől függ. A standardok újragondolásának motivációja egy új, a 21. század követelményeinek megfelelő elvárás rendszer kidolgozása.

3. *Kaliforniában* szintén standard-alapú tanterve meghatározás van érvényben. Tantárgyanként van kialakítva keretprogram, amely bemutatja a standardokat, az egyes szinteken elvárt készségeket, elsajátítandó fogalmakat, valamint szempontokat és módszereket kínál az értékeléshez, az oktatáshoz és a tanórák megszervezéséhez. Emellett komolyabb tartalmi megkötések is vonatkoznak a tankönyvekre, főként „társadalmi tartalommal” kapcsolatos előírások: megfelelően kell ábrázolniuk az ország kulturális és rasszbeli sokszínűségét, a különböző társadalmi csoportok (nők, fekete amerikaiak, mexikói amerikaiak stb.) hozzájárulását az ország fejlődéséhez, a környezetvédelem fontosságát, a dohány, alkohol, drogok hatását a szervezetre, az állatok való emberi bánásmódot.

AZ EGYSÉGESÍTÉS FELÉ

Jelenleg is folyik a, standardok államok közti egységesítését célzó reform a *Common Core State Standards Initiative* (CCSSI) keretein belül. A kezdeményezést, mely az államok kormányzói és oktatási megbízottjainak elhatározása alapján indult, a *National Governors Association Center for Best Practices* (NGA Center) és a *Council of Chief State School Officers* (CCSSO) koordinálja. 48 állam, 2 terület és Columbia Kerület csatlakozott eddig a projekthez. A kialakítandó standardok a K-12 éveket ölel fel, és – egyelőre – az angol nyelv és irodalom illetve matematika tárgyra vonatkoznak. A standardok első verzióinak elkészítésében tanárok, iskolai adminisztrátorok és szakértők vettek részt, akik arra törekedtek, hogy olyan egységes tanulmányi keretet hozzanak létre, amely felkészíti a tanulókat az egyetemre és a munkahelyi életre. Az anyagot 2010 márciusában mutatták be a közvélemény számára. Számos, többek között tanárokat, felsőoktatást, emberi jogi csoportokat, tanulókat és hátrányos helyzetű tanulókat képviselő szervezettől érkezett visszajelzés. A végleges változat elkészítése késő tavaszra várható.

A kialakítás során a következő szempontokat helyezik előtérbe: illeszkedés az egyetemi és munkahelyi elvárásokhoz, világosság, érthetőség, konzisztencia, alapos tartalom, a tudás alkalmazása, a jelenlegi állami standardok erősségeire építés, a legjobban teljesítő országok figyelembevétele, hogy a tanulók fel legyenek készítve arra, hogy sikereket érjenek el a globális gazdaságban és társadalomban, bizonyítékokra alapul. A projektben résztvevő államoknak egészében át kell vennie a közös standardokat, és saját követelményei 85%-át kell majd ezeknek kitennie.

Kanadában a föderáció teljes szabadságot ad a tartományok és territóriumok számára az oktatási rendszer szabályozására. Tartományonként és területenként változó, hogy a tantervek mennyire általános vagy konkrét kereteket és követelményeket határoznak meg. Közös pont,

hogyan szintén a képességeket, kompetenciákat helyezik a középpontba, nem a konkrét tartalmakat.

Az alapvető tudományos készségek

Ontario Tudomány és technológia tantárgyi tanterve az 1.-8. évfolyam számára, 2007

1. a tudomány és technológia összekapcsolása a társadalommal és a környezettel
2. a tudományos kutatáshoz és technológiai problémamegoldáshoz szükséges képességek, stratégiák és gondolkodásmód kialakítása
3. a tudomány és technológia alapvető fogalmainak megértése

Brit Columbiában az évfolyamonként és tantárgyanként kidolgozott *Integrated Resource Package*-ek tartalmazzák az elvárt kimeneti standardokat kompetenciák és készségek formájában, továbbá értékelési mutatókat, ajánlott tanulási anyagokat, forrásokat, és az órák megszervezésére vonatkozó ajánlásokat.

A tartományi/területi kereteken belül van játéktere a helyi iskolai hatóságoknak a saját, helyi igényekhez igazodó tanterv kialakításában.

AZ EGYSÉGESÍTÉS FELÉ

Bizonyos egységesítési törekvés itt is megfigyelhető. A hét tartomány és terület miniszterei működnek együtt az 1993-ban létrehozott *Western and Northern Canadian Protocol*-ban. A testület közös tanterv-kereteket, standardokat állapít meg az angol nyelv és irodalom, a matematika, az idegen nyelvek és a társadalmi tanulmányok területén az óvodától a 12. évfolyamig (vagyis 5-18 éves korig). A munka során a tanárokból, adminisztrátorokból, szülőkből, felsőfokú oktatókból, az üzleti szféra képviselőiből és civil szervezetek tagjaiból álló vitaköröktől kapott visszajelzéseket is felhasználták. A tantervek kimenet-központúak és világos követelményeket fogalmaznak meg. Saját értékelési program is szolgálja az egységesítést és a magas követelmények kialakítását. Az ajánlott tankönyvek és segédanyagok listái pedig a közös tanterv-vázlathoz vannak igazítva. A WNCP által meghatározott keretek ugyanakkor nem kötelezőek a résztvevő területek számára, szabadon döntenek róla, hogy mikor és hogyan implementálják.

Hasonló célt szolgál az értékelési standardokat tekintve a *Kanadai Oktatási Miniszterek Tanácsa* (CMEC), egy össz-kanadai kormányközi testület, amely platformot kínál az

oktatáspolitikai programok megvitatásához és koordinációjához. 2007-ben ültették gyakorlatba az *Össz-kanadai értékelési programot* (PCAP), amely a tantervek változásait hivatott tükrözni, és a növekvő fontosságú nemzetközi értékelési felmérések szempontjait is integrálja a tesztekbe.

Ausztrália államai és területei függetlenséget élveznek az oktatásügyek tekintetében. Ennek megfelelően mindeközéig a tanterv meghatározása is állami jogkör volt, de folyamatban van az egész nemzetre vonatkozó K-12 évekre vonatkozó Ausztrál Tanterv kialakítása. A tanterv megalkotásáért az *Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority* (ACARA) felelős, amely 2009-ben kezdte meg működését. Első lépésként az angol, a matematika, a természettudomány és a történelem tantárgyak tantervét alkotják meg, ezt a földrajz, egyéb nyelvek és a művészetek követik, harmadik fázisban kerül sorra a többi tárgy, mint például az állampolgári ismeretek vagy az információtechnológia. Az új, közös alaptantervvel összhangban a Nemzeti Értékelési Program is átalakításra kerül. A hatóság nemzeti szintű adatgyűjtést és értékelést is folytat. A testület tanárokkal, igazgatókkal, kormányokkal, állami és területi oktatási hatóságokkal, oktatási szakmai szervezetekkel, üzleti szervezetekkel, civil csoportokkal és a szélesebb közvéleménnyel is együttműködést folytat.

A tanterv kialakítása széleskörű állami, területi és nemzeti szintű konzultáció mellett történik. A konzultáció K-10-re vonatkozó fázisa 2010. májusban zárul le, és a következő részvételi lehetőségeket kínálja: online kérdőív kitöltése, társadalmi/területi és nemzeti fórumokon való hozzászólás, rövidtávú próbaprogramok tanárokkal, iskolákkal együttműködve, a tanterv aktuális verzióját felhasználva.

Az új tanterv magját tíz alapvető képesség kifejlesztése képezi: írás-olvasás, számolás, információ, és kommunikációtechnológiai készségek, kreativitás, önmenedzsment, csapatmunka, kultúrák közti megértés, etikus viselkedés, társadalmi kompetenciák. Ezek a szempontok mindegyik tantárgy tantervében központi helyet kapnak.

Új-Zélandon a nemzeti tantervet folyamatosan, ciklikusan vizsgálják felül. Az alaptanterv szándéka szerint meglehetősen tág keretet ad az iskolák és azon belül az osztályok számára saját tantervük kialakítására. A dokumentum képesség, és kompetencialapú: öt kulcskompetenciát határoz meg: gondolkodás, nyelv, szimbólumok, szövegek használata, önmenedzsment, másokhoz való viszonyulás/kapcsolódás, részvétel és hozzájárulás. A tantervtől különálló nemzeti standardok az 1.-8. évfolyam számára határozzák meg az írás, olvasás és a matematikai tudás elvárt szintjét.

A tábla azt mutatja be, hogy egy, a diákok által végzett egyéni és csoportos munkán, prezentáción, érvelésen és értékelésen alapuló oktatási egység, melynek témája az izraeli zsidó-palesztin konfliktus, miként kapcsolja össze a tanterv által előírt tartalmi követelményt, kimeneti elvárást és kulcskompetenciákat.

Részlet a „Bibliák” és bombák című tanítási egység vázlatából

Kapcsolódás a tantervhez:		Kimenetek - a diákok képesek lesznek:
<p>Tantervi teljesítménycél: „Annak megértése, hogyan alakulhatnak ki konfliktusok különböző hitekből, elképzelésekből, és milyen módokon kezelhetőek, milyen különböző eredménnyel”</p> <p>Kulcsfogalmak: Konfliktus</p>		<p>Elmagyarázni az izraeli zsidó és palesztin közösségek között feszülő konfliktust.</p> <p>Leírni, hogy ezt a konfliktust hogyan kezelik a különböző csoportok és elmagyarázni, hogy miért így cselekedtek.</p>
<p>Kulcskompetenciák: Gondolkodás</p>	<p>a hatalom fogalma, kinek van igaza, ki téved, megítélni a cselekedeteket, “az egyik ember terroristája a másik szabadságharcosa”, a háború erkölce, jogok és kötelességek</p>	
<p>Részvétel és hozzájárulás</p>	<p>A vita és az előadások során minden diák aktívan hozzájárul a tanítási egység során létrejövő tudáshalmazhoz.</p>	

Forrás: New Zealand Post Primary Teachers' Association

Az **Egyesült Királyságban** az 1999-es decentralizációs törvény óta az oktatási rendszer szabályozása a nemzeti (angol, walesi, skót és észak-ír) parlamentek hatásköre. E decentralizált rendszer alapja, hogy a nemzeti parlamentek és minisztériumaik felelnek az oktatáspolitikai törvényhozásért és oktatásirányításért, a helyi önkormányzatok pedig az iskolák fenntartásáért. Anglia, Wales és Észak-Írország közös nemzeti alaptantervvel (*National Curriculum*) rendelkezik, amelyért törvényileg a brit kormány oktatásért felelős minisztériuma a *Department of Schools, Children and Families* felel. Skóciának saját nemzeti alaptanterve van, amelyet a skót nemzetgyűlés hozott, és amelyért a skót oktatási minisztérium felel (lásd. Lentebb).

Angliában, Wales-ben és Észak-Írországbán 2007 decemberében a brit kormány útjára indította a Gyerekek Programja (*Children's Program*) elnevezésű program stratégiáját, amely előírta az iskolarendszer fejlesztését 2020-ig. Ennek megfelelően a nemzeti alaptanterv 2009-ig átdolgozásra került. Az új nemzeti alaptanterv mind a 4 oktatási szinten (*key stages 1, 2, 3, 4*)¹ továbbra is kimeneti oldalról közelíti meg a tantervi követelményeket. Az új alaptanterv 2011-ben emelkedik törvényerőre, addig fokozatosan kerül bevezetésre.

Az új tanterv még rugalmasabbá teszi az iskolák és tanáraik által helyileg értelmezhető kerettantervet és ezzel megnöveli a tanárok mozgásterét abban, hogy a tanulóikra szabott oktatási módszerekkel és programokkal álljanak elő. Az új tanterv nagyobb hangsúlyt fektet az olvasási, számolási készségek fejlesztésére és a gondolkodási és tanulási készségek fejlesztésére.

A helyi önkormányzatok által finanszírozott, állami iskolákban (*maintained schools*) kötelező a nemzeti alaptanterv követelményrendszerének betartása. A nemzeti alaptanterv törvényi háttére előírja, hogy a nemzeti alaptanterv mindössze kerettantervként szolgál a helyi oktatási rend megszervezéséhez és így az iskolák és tanárok a helyi sajátosságoknak és a gyerekek igényeinek megfelelően, szabadon választott módszertan alapján alakíthatják ki saját tantervüket. E módszertani szabadság a nemzeti alaptanterv kimeneti követelményeinek betartásáig terjed.

Skóciának az Egyesült Királyság részeként az 1999-es decentralizációs törvény óta önálló törvényhozói és végrehajtói hatalommal rendelkező parlamentje van. A decentralizált politikai hatalom többek között az oktatás és képzés területét is érinti, mely politikai területeken a Skót Parlament és kormány az Egyesült Királyság központi, londoni parlamentjétől független törvényerejű döntéseket hozhat.

E hatáskörénél fogva a Skót Oktatási Minisztérium 2002-ben „nemzeti vitát” indított a skót oktatási rendszer átalakításáról. A skót kormány 2003-ban a nemzeti alaptanterv átdolgozására külön munkacsoportot hozott létre. A „nemzeti alaptanterv a kiválóságért” (*Curriculum for Excellence*) 2004-ben vált nyilvánossá. 2007-ben az első kísérleti esettanulmányok is megjelentek, amelyekben tanárok összegezték az új alaptanterv gyakorlati használata során felhalmozott tapasztalataikat. Ezek alapján 2006-ban megjelent az Alaptanterv fejlesztése 1 (*Building the Curriculum 1*) című kiadvány, majd 2007-ben ennek második része, melyek gyakorlati útmutatást nyújtanak a tanárok számára abban, hogy miként hasznosítsák az új alaptantervet. Az új nemzeti alaptanterv 2010/11-es tanévben kerül teljes bevezetésre Skócia szerte.

Az új skót nemzeti alaptanterv egységes szerkezetbe foglalja a 3-18 éves tanulói csoportok oktatási elveit és gyakorlatát. A 16 éves korig tartó tankötelezettség a következőképpen oszlik

¹ Az oktatási szintek a következő korcsoportoknak felelnek meg: 1 szint (*key stage 1*) – 5-7 évesek; 2 szint (*key stage 2*) – 7-11 évesek; 3 szint (*key stage 3*) – 11-14 évesek; 4 szint (*key stage 4*) – 14-16 évesek.

meg: általános iskolákban az ún. P1-P7 szinteken 5-től 11 éves korig tanulnak a diákok, míg a középiskolákban az ún. S1-S4 szinteken 11-től 16 éves korig. Ebbe a rendszerbe integrálta az új alaptanterv az óvodai oktatást 3-tól 6 éves korú gyerekek számára. Az új alaptanterv alapvető célja a számolási és olvasási készségek biztos megalapozása az egyéni készségek és képességek teljes körű kibontakoztatása mellett.

A TANKÖNYVEK ÉS TANESZKÖZÖK ILLESZKEDÉSE A TARTALMI SZABÁLYOZÓKHOZ

Általánosságban elmondható, hogy a tantervek nagy hangsúlyt fektetnek a diákok IKT képességeinek fejlesztésére, és bátorítják a pedagógusokat, hogy eszköztárukat a legkülönbélebb digitális, audio-vizuális forrásokkal, információtechnológiai eszközökkel egészítsék ki, ezáltal olyan tartalmakat és módszereket közvetítve a diákok felé, amelyek egyébként nem lennének elérhetőek. Ennek érdekében – a számtalan piaci, illetve non-profit forrásanyag mellett – a minisztériumok és egyéb kormányzati szervek is a nyomtatott tananyagok alternatíváinak széles skáláját bocsátják a pedagógusok rendelkezésére.

Az **Egyesült Államokban** *Federal Resources for Educational Excellence* weboldala <http://www.free.ed.gov/index.cfm> a szövetségi ügynökségek által kínált digitális tartalmakat gyűjti össze egy részletes, témacsoport, évfolyam szerint kereshető felületen. Interaktívan böngészhető alkotmányon át a DNS felépítését illusztráló játékon, történelmi fotóalbumokon, szöveggyűjteményeken keresztül szerzők életét bemutató virtuális sétáig számtalan forrás megtalálható, a képzés minden szintjén.

A kaliforniai alaptanterv standardokhoz illeszkedő tartalmakat kínál a *Schools of California Online Resources for Education* honlapja <http://www.score.k12.ca.us/>, szintén minden tantárgyterületet érintve, az óvodaitól a 12. évfolyam szintjéig. A projektet a *California County Superintendents Educational Services Association*, a kaliforniai oktatási felügyelők szervezete és a *California Technology Assistance Project* támogatja.

Kanadában egyre szélesebb körben használnak egyes tankönyvek helyett digitális és audio-vizuális tartalomhordozókat az oktatásban. *Ontario* oktatási törvénye értelmében például tankönyvnek minősül a nyomtatott, elektronikus és nem-nyomtatott anyagok bármely kombinációja. *Brit Columbiában* a tanítási anyagok állami szintű értékelése kiterjed a digitális forrásokra – videó, szoftver, CD-ROM, játék, egyéb multimédia formátum – is. Az évfolyamonként és tantárgyanként szervezett Grade Collectionok tartalmazzák az ajánlott anyagokat.

Ontario tartomány oktatási minisztériumának honlapjáról érhető el az *Ontario Educational Resources Online Bank*, amely egyre növekvő számú online forrást kínál mind diákok, mind tanárok számára, az összes évfolyamot érintve, például óraterveket, játékokat, térképeket,

interaktív felületeket. Mivel állami rendszerről van szó, minden tartalom illeszkedik Ontario tantervéhez. A felhasználóknak teljes hozzáférésük van a kínált forrásokhoz: nem csupán letölthetőek, hanem módosíthatóak is, tehát bizonyos mértékig a – fentebb már említett – nyílt forrású tartalmak elképzelésébe illeszkednek. Bár az oldal csak az iskola közvetítésével kapott jelszóval érhető el, néhány forrás megtalálható ezen a publikus felületen is: <http://www.edu.gov.on.ca/elearning/bank.html>

Ausztráliában a Victoria állam oktatási minisztériuma által fenntartott honlap a FUSE <https://fuse.education.vic.gov.au/>, amelynek tanárok számára készült felülete gyűjt össze különböző – állami és kereskedelmi forrású – oktatási anyagokat, videókat, weblapokat, játékokat.

Új-Zélandon az állami Learning Media szolgáltatás az új-zélandi tantervnek megfelelő online tartalmakat kínál az oktatási gyakorlat gazdagítása céljából <http://www.learningmedia.co.nz/nz/online/activities>. A források között szerepel például egy, az újságírás, és kiadás folyamatát bemutató játék, az új-zélandi igazságszolgáltatás működése pedig egy interaktív felületen követhető végig.

Az **Egyesült Királyságban (Anglia, Wales, Észak-Írország és Skócia)** az oktatási segédanyagok (tankönyvek, kiegészítő olvasmányok, digitális taneszközök) és a tanítás módszertana a tantárgyi tanár szabad választása, mely döntés meghozatalában konzultálhat az igazgatóval és a tantárgyi koordinátorral². A tanárok módszertani szabadsága vonatkozik az egyes leckék megtervezésére, illetve tantárgyi munkatervek (*scheme of work*) készítésére, melyeknek ki kell elégíteniük a nemzeti alaptanterv kimeneti követelményeit. A két alapszinten (*key stage 1, 2*) nincsenek központilag megjelölt olvasmányok, de az alaptantervben található, nem törvényi szintű tanulmányi programok (*programme of study*) ajánlásokat fogalmazhatnak meg, hogy mely irodalmi anyagok feldolgozása támogatná leginkább a diákokat a kimeneti követelmények teljesítésében. Ezek a tanulmányi program azonban mindössze egyfajta tanmeneti tematikát biztosítanak a tanárok számára, akik maguk dönthetik el mely olvasmányokat használják az osztályteremben. A középiskolai szinteken (*key stages 3, 4*) a diákoknak bizonyos típusú irodalmi munkákat mindenképpen el kell sajátítaniuk, és ezekről ajánlati lista készül (pl.: Shakespeare művei közül, illetve a költészet egy-egy darabját illetően). A tanároknak azonban ezeken a szinteken is megmarad a módszertani szabadsága a tekintetben, hogy végül melyik Shakespeare művet tanítja diákjainak.

Több weboldal is segíti a pedagógusokat a nemzeti alaptanterv kimeneti követelményeihez igazodó leckék és tantárgyi tervek elkészítésében. A nemzeti alaptanterv weboldalán <http://curriculum.qcda.gov.uk/> minden közoktatási szinthez tanári segédanyagokat

² Minden tantárgynak van koordinációs felelőse, aki az egyik tantárgyi tanár azzal a plusz feladattal, hogy tanácsot és segítséget nyújtson tantárgyi kollégáinak módszertani kérdésekben.

biztosítanak a tanterv konkrét osztálytermi értelmezéséhez, az egyéni módszertani megközelítés kialakításához. A honlapon esettanulmányok is találhatóak, amelyek tovább segítik a pedagógusok munkáját az alaptanterv értelmezésében és saját tanmenetük kialakításában. Hasonló tematikus segítséget nyújt a Képzés- és Tantervfejlesztési Hivatal (*Qualifications and Curriculum Development Agency*) honlapja <http://www.qcda.gov.uk/default.aspx>. A brit oktatási minisztériummal közösen fenntartott honlapja, a nemzeti alaptanterv egyedi igényekre szabásában, a saját tanmenet kialakításában nyújt segítséget. A honlapon konkrét tantárgyi munka- és lecketervek találhatóak, útmutatókkal ellátva http://www.standards.dfes.gov.uk/schemes2/secondary_science/principles?view=get.

Az útmutatók oktatási szintenként mutatják be az alaptantervhez kapcsolódó tantárgyi munkatervek tartalmi és kimeneti standardjait az egyes leckék szintjén. Az itt található tantárgyi munkaterveket és azok egyes elemeit az iskolák és tanárok szabadon alkalmazhatják. Hasonló segítséget nyújt a www.teachernet.gov.uk a tanároknak az adatbázisában található több száz lecke tervvel, amelyek ötleteket adhatnak az egyes leckék és módszertani megközelítésének kialakításában.

A hagyományos tankönyvek kiválasztásában módszertani szabadságot élvező pedagógusok egyéb oktatási segédanyagok, mint pl. az audio-vizuális és digitális tananyagok kiválasztásában is szabad kezet kapnak. Az audio-vizuális tananyagok kiválasztásában az alaptanterv tanulmányi programjai nyújtanak segítséget. Skóciában a skót kormány által fenntartott *Learning and Teaching Online Service* honlapja tantárgyanként és oktatási szintenként ajánl különböző audio-vizuális és digitális tananyagokat az alaptantervhez igazodva. Ezek a honlapról egy kattintással elérhetők vagy letölthetők.

Az alaptanterv kötelező kimeneti követelményként határozza meg a diákok IKT segédanyagokhoz/tartalomhordozókhoz való hozzáférését és használatát a tananyag elsajátításában. A digitális tananyagok ajánlásában a kormányzati szervként működő Brit Oktatási Kommunikációs és Technológiai Hatóság (*British Educational Communications and Technology Agency (BECTA)*) játszik meghatározó szerepet. A BECTA (<http://www.becta.org.uk>) alapvető feladata az IKT és e-tanulás állandóan megújuló formáinak becsatlakoztatása a közoktatás mindennapi gyakorlatába oly módon, hogy a pedagógusok által felhasznált digitális tartalomhordozók minden szempontból megfeleljenek az alaptanterv által megfogalmazott kimeneti követelményeknek.

Ennek érdekében a BECTA iskolák számára létrehozott honlapján PDF és WORD formátumban megtalálhatók az általános és középiskolások különböző oktatási szintjeire lebontott a Képzési-és Tantervfejlesztési Hatóság által is ajánlott IKT tananyagok munkatervei. Ezek gyakorlati útmutatókat és magyarázatokat is tartalmaznak, amelyek segítenek a pedagógusoknak eligazodni abban, hogy az adott munkaterv az alaptanterv mely kimeneti követelményének felel meg. A munkatervekből egy klikkeléssel el lehet jutni olyan weboldalakra, amelyek letölthető segédanyagokat kínálnak a tanórára. A munkatervek végén

konkrét eseteket mutatnak be röviden, amelyek az adott munkaterv felhasználásával elért osztálytermi eredményeket mutatják be.

Általános iskolai földrajz IKT tananyag

Az általános iskolák 1 és 2 oktatási szintjén oktatott földrajz munkaterv először meghatározza, hogy az alaptanterv mely kimeneti követelményére fókuszál. Ezután ehhez igazodva mutatja be a tanórán tetszés szerint felhasználható IKT tananyagot.

Nemzeti alaptanterv földrajz 1 és 2 szint: a diákoknak el kell sajátítani atlaszok és földgömbök valamint különböző méretű térképek használatát.

A Képzési és Tantervi Hatóság munkaterve a földrajz 6. lecke – a helyi területünk feltérképezése

Találd meg a városodat/faludat a Google Maps-en. Térképek letölthetők a <http://maps.google.co.uk/maps>. vagy szatellit képek a Flash Earth. <http://www.flashearth.com/weboldalakról>.

Térképzőna

A saját környezetük feltérképezését követően, harmadikos általános iskolások egy egész napot azzal töltöttek, hogy különböző országokról minél több információt összegyűjtsenek, beleértve a zászló színét és az ország helyét a térképen. Az 1 és 2 szinten kifejlesztett készségükkel a diákok meg tudták határozni pl. az európai unió országainak helyét a térképen.

Skóciában az Egyesült Királyság decentralizációs oktatási gyakorlatához igazodva a skót nemzeti alaptanterv nem törvényi erejű. Mindössze egy egységes kerettantervet biztosít az oktatás kimeneti követelményeinek áttekintéséhez és egységes betartásához. Ebben a rendszerben az iskolák és tantárgyi tanárok helyi szinten, szabadon értelmezhetik az alaptantervet a helyi sajátosságok és az intézményben tanuló diákok igényei alapján módszertanilag szabadon interpretálhatják azt. A szabad módszertani gyakorlat és a helyi szintű tantervi értelmezés részeként, a tanárok általában szabadon határozhatják meg, hogy mely tankönyvből, illetve mely oktatási anyag segítségével tanítsák az adott tantárgyat. Néhány iskola azonban egy-egy tantárgy, illetve oktatási szint esetében előírhatja, hogy mely tankönyvet használják az órákon.

A kimeneti követelmények áttekinthetősége és betartása érdekében a skót oktatási minisztérium a korábbi tapasztalatokra alapozva gyakorlati útmutatót dolgozott ki. Ezek a skót kormány által fenntartott *Learning and Teaching Online Service* <http://www.ltscotland.org.uk/search/index.asp> honlapján érhetők el, és pontos leírását adják a kimeneti követelményeknek a különböző oktatási szinteken. . A nemzeti alaptanterv törvényileg kötelező tantárgyként tartja számon a vallási oktatást és a Gall nyelv oktatását azokon a skót területeken, ahol elsősorban a gall nyelvet használják.

A TANKÖNYV-ENGEDÉLYEZÉSI RENDSZER MŰKÖDÉSE

Az **Egyesült Államokban** két fő tankönyv-engedélyezési rendszer van érvényben: harminc államban helyi testületek illetve az iskolák választják ki, milyen tankönyveket használnak, húszban pedig állami szintű engedélyezési rendszer működik (ezek legtöbbször az USA déli, délnyugati, illetve nyugati részén). Ez utóbbi általában azt jelenti, hogy az iskolakerületek vagy iskolák az oktatási minisztérium által jóváhagyott könyvek listájáról kötelesek kiválasztani az oktatási anyagokat. Kaliforniában az általános iskolák esetében állami szintű az engedélyezés, középiskolai szinten viszont a helyi testületek jogkörébe tartozik.

AZ ÁLLAMI ENGEDÉLYEZÉSI RENDSZER VÁLTOZATAI

Alabama és *Kentucky* államban a helyi testületek választhatnak az államilag jóváhagyott listán nem szereplő tankönyvet is, külön engedéllyel. Ha megfelelő számú iskola/kerület kéri, lehetséges újabb könyv hozzáadása a listához (*Georgia, Mississippi*).

Az engedélyező tanács összetétele többé vagy kevésbé konkrét szabályozás tárgya. (Aktívan gyakorló) oktatók, valamint laikusok részvételét számos állam előírja (például *Idaho, Indiana*), mely utóbbiak között *Kentucky* szabályzata szerint kell lenni olyan személynek, akinek az adott időpontban van állami iskolába járó gyermeke. *Utahban* pedig iskolaigazgatóknak és kerületi felügyelőknek is jelen kell lenniük. *Floridában* a tanács tagjai az eljárást megelőzően az értékelésre és választásra felkészítő tréningen vesznek részt.

Nevada államban az iskolakerületek választják ki a tankönyveket, amelyeket a minisztériumhoz kell továbbítaniuk. Ez utóbbi értékeli a könyvet, és engedélyezi vagy utasítja el a használatát. Az értékelésnek tartalmaznia kell a tankönyvek átfogó összehasonlítását, melynek szempontjai: a könyv felépítése, az anyag bemutatása, a kiadás minősége (borító, kötés, nyomás), az információ helyessége, a kísérő anyagok alkalmassága, valamint a tankönyv azon képessége, hogy érdeklődést váltson ki a tanulókból. Az iskolakerületeknek lehetőségük van államilag jóvá nem hagyott könyvet használni az oktatásban, de erre maximum egy évig jogosultak.

Dél-Karolinában a kormány pénzügyi ösztönzőket alkalmaz annak érdekében, hogy az iskolakerületek az államilag jóváhagyott könyveket használják: azok a kerületek, amelyek államilag nem engedélyezett könyveket használnak, nem jogosultak semmilyen állami segílyre. Kivételt képez az az eset, ha külön engedélyt kaptak e könyvekre, illetve ha 20 ezer dollárnál nagyobb értékben ingyen tankönyvet biztosítanak a tanulók számára.

Texasban az engedélyező tanács két listát alakít ki: egy megfelelőnek (conforming) és egy meg nem felelőnek (non-conforming) nevezettet. Az előbbi listára kerülő könyvek megfelelnek a fizikai specifikációknak, és lefedik a lényegi ismereteket és képességeket, míg

az utóbbira kerülők, a fizikai követelményeknek ugyanúgy megfelelnek, de ezen ismereteknek és képességeknek nem az összességét, de több mint felét tartalmazzák. Az iskolakerületek mindkét listáról választhatnak tankönyvet, illetve ezeken nem szereplő anyagot is, de ez utóbbi esetben a minisztérium csak az ár 70%-át fizeti ki az iskolák helyett.

A tankönyvek kiválasztását végző helyi tanács összetétele is gyakran állami szabályozás alá esik. Nem ritka kikötés, hogy szülőknek is részt kell venniük az ülésen (Alabama, Indiana), de az esetek többségében szakmabeliek, tanárok tagsága az elsődleges elvárás.

A HELYI ENGEDÉLYEZÉS

A helyi engedélyezés eljárásaiban nincs nagy variáció az államok között. Általában az iskolakerület végzi jóváhagyást. Alaszkában a levelezős rendszerben tanuló diákoknak lehetőségük van olyan tankönyvet használni, amely nem lett ily módon jóváhagyva.

Arkansasban az oktatási minisztérium az ajánlott tankönyvek listáját bocsátja a kerületeket rendelkezésére, melyek szabadon döntenek a könyvek elfogadásáról

ÁRMEGÁLLAPODÁS

A tankönyvpiacot befolyásoló tényező a kiadók és az állam között létrejövő ármegállapodás jellege. Egyes államokban a tankönyvkiadóknak felelősséget kell vállalniuk, hogy a könyv nagykereskedelmi ára nem magasabb, mint az ország bármely más államában érvényes nagykereskedelmi ár (Ohio, Virginia), illetve ez a legalacsonyabb ár az országban, és ha valamelyik államban árat csökkentenek, az adott államban is ez az alacsonyabb ár lesz érvényes (Illionois, Missouri). Indianában az állam arra szerződik a kiadókkal, hogy tankönyveiket fix áron adják el számára.

A SZERZŐDÉS IDŐTARTAMA

Arkansasban azon tantárgyak esetében, amelyeknél az ismeretek gyors változása várható, a szerződés legalább három, maximum öt évre szól, azon tárgyak esetében pedig, ahol ez nem jellemző, maximum tíz évre.

Texasban legalább 6 évente történik az engedélyezése, ugyanakkor maximum az alaptantervben használt könyvek maximum 1/6-át vizsgálhatják felül egy adott évben. Hat

évnél több ideig is használhatóak a tankönyvek, ha a minisztérium megfelelően aktuálisnak találja őket.

Kentucky-ban hat évente, lépcsőzetesen vizsgálják felül az engedélyezett könyvek szerződéseit, minden évben a könyvek egy csoportját érintően.

Kanadában mindegyik tartomány és terület valamilyen módon részt vesz a (tágra értelmezett) tankönyvek kiválasztásában. Ez vagy kötelező erejű lista összeállítása, vagy ajánlás formájában történik.

Ontario tartományban a kizárólagosan engedélyezett tananyagokat az ún. *Trillium lista* tartalmazza. Az értékelést egy független értékelő szervezet (az angol nyelvű könyvek esetében jelenleg a *Curriculum Services Canada*) végzi, amely ajánlásokat tesz a minisztériumnak. A listát folyamatosan frissítik. Az engedélyezett könyvek általában öt évig maradnak a listán, amelynek lejáratá után még maximum két évig használhatók. Az engedélyezés során azok a könyvek részesítendőek előnyben, amelyek kanadai szerző által íróttak, Kanadában lettek szerkesztve, nyomtatva és kötve. További előírás, hogy az anyagnak a vonatkozó tanterv-terület legalább 85%-át le kell fednie.

Brit Columbiában mind tartományi, mind helyi szintű kiválasztás létezik. A minisztérium ajánlásokat fogalmaz meg tankönyvekre és egyéb oktatási anyagokra vonatkozóan. Az ajánlott anyagok öt évig őrzik meg ezt a státusukat.

Kötelező érvényű az állami engedélyezés az Északnyugati Területeken.

Alberta tartományban az állami engedélyezés szintén az oktatási anyagok minden formájára vonatkozik, amely ugyanakkor nem bír kötelező érvénnyel: csupán annyit jelent, hogy az adott forrás nagyon jó minőségű, de az iskolák választhatnak a listán nem szereplő anyagot is.

Nem csak a piac, hanem a minisztériumok is állítanak elő oktatási anyagokat, segédanyagokat a pedagógusok számára, amelyeket bevezetés előtt előtesztelnek az iskolákban.

Ausztráliában a tanárok szabad döntésére van bízva a tankönyvválasztás. Az oktatási minisztériumokban ugyanakkor általában létezik olyan központ, amely oktatási anyagokat vizsgál és értékeli, főként a tantervhez való illeszkedése szempontjából, és az értékelésekről adatbázist tartanak fenn. Erről részletesebben a Minőségbiztosítás alponnál.

Új-Zélandon általában a tanárok választhatják ki a felhasználni kívánt oktatási anyagokat.

AZ ÁLLAMI ENGEDÉLYEZÉS HATÁSA A TANKÖNYVEK TARTALMÁRA ÉS A PIACRA

Az Egyesült Államokban a tankönyvpiacon jelentős mértékben befolyásolja az állami szintű engedélyezési rendszer jelenléte. Ezen belül három állam bír különös jelentőséggel: Texas, Florida és Kalifornia, amelyek óriási piacot jelentenek, ilyen rendszert tart fenn, és együttesen nagyjából a nemzeti tankönyvpiacon 25%-át képviselik (Association of American Publishers,

1997). Létkérdés tehát a kiadók számára, hogy ezekben az államokban elfogadtassák a tankönyveiket. Természetesen a három állam eltérő alaptantervvel rendelkezik, különböző követelményeket állít a tankönyvek számára, a kiadók pedig – amelyek általában nem engedhetik meg maguknak, hogy egy-egy államnyi piacra koncentráljanak, és a többit veszni hagyják - megpróbálnak mindegyiknek megfelelni. Ha viszont egy adott tankönyv mindhárom államban átment a rostán, akkor egy csapásra hatalmas piacot tudhat magáénak.

Ez a folyamat egyfelől azt eredményezi, hogy egy de facto nemzeti tanterv jön létre: azaz egy olyan tanterv, amelyet a kiadott tankönyvek tartalma testesít meg, és amely több állam tantervének az elege. Mindez a tankönyvek minőségére is kihat. Oktatásügyi szakértők és a tankönyvek értékelésével foglalkozó szervezetek jelezték, hogy azok tartalmukat tekintve felszínesek, szerkezetileg pedig töredezettek: sok témával foglalkoznak inkoherens módon³.

A TANKÖNYVEK ELŐÁLLÍTÁSA

Az **Egyesült Államokban** magánvállalatok állítják elő a tankönyveket, melyek piacát körülbelül tíz fő cég uralja.

Kanadában a tankönyveket magánvállalatok állítják elő, a minisztériumok pedig számos esetben készítenek egyéb oktatási anyagokat. Albertában kivételes esetben egyes tanárok által fejlesztett oktatási anyagokat is engedélyezhetnek tartomány-szerte való használatra. (probe canada)

Ausztráliában hasonló a helyzet: a tanítási anyagokat főleg a piacról szerzik be, melyeket kiegészíthetnek az állami fejlesztésű források.

Új-Zéland a kutatásban szereplő egyetlen ország, ahol az állam nagymértékben részt vesz az oktatási anyagok létrehozásában. Ez a *Learning Media* elnevezésű állami vállalaton keresztül történik, amely számos szolgáltatást nyújt az anyagok kifejlesztésétől a tesztelésen keresztül az értékelésig. A Learning Media készíti az új-zélandi oktatás minisztérium tantervéhez kapcsolódó tanulási anyagainak nagy részét. A kiadási határidőket a tantervmódosítások elkészítéséhez igazítják. Ezen felül a privát szektorban is készülnek könyvek és oktatási anyagok.

Az **Egyesült Királyságban**, beleértve, **Skóciát** is, a tankönyvgyártás teljes egészében piaci mechanizmusok mentén működik. Állami szereplők semmilyen módon nem szabályozzák a tankönyvkiadás menetét. A tankönyveket kereskedelmi kiadók állítják elő egymással versengve a piacon annak érdekében, hogy minél több pedagógushoz eljuttathassák tankönyveiket, akik módszertani szabadságuknál fogva bármilyen tankönyvet választhatnak

³ Harriett Tyson: *Overcoming Structural Barriers to Good Textbooks*, 1997

az osztálytermi munkához. Ezért a kiadók viszonylag jól elkülöníthető módszertani elvek alapján szerkesztik tankönyveiket. A Longman tankönyvkiadó például az interaktív oktatás módszertani elvei alapján szerkeszti tankönyveit, ellentétben az Oxford kiadóval, amely viszonylag hagyományos szerkezetben tárgyalja a különböző leckéket.

A teljes piaci verseny a tankönyvgyártás esetében azt jelenti, hogy a kiadók minden tekintetben igyekeznek kielégíteni a vásárlók – jelen esetben a pedagógusok és iskolák tankönyvigényeit. Kiinduló szempontjuk minden esetben a nemzeti alaptanterv kimeneti követelményeinek figyelembe vétele a tankönyvi leckék szerkesztése során. Ezzel együtt igyekeznek megkönnyíteni a pedagógusok dolgát azzal, hogy segítsenek beazonosítani az egyes leckék miként igazodnak a nemzeti alaptanterv követelményeihez. A vásárlók igényeinek kielégítése volt a célja a Longman kiadónak akkor is amikor kifejezetten az új skót alaptanterv követelményeihez igazodó új matematika tankönyvet dobott piacra nemrég. <http://www.pearsonschoolsandfecolleges.co.uk/Primary/Mathematics/AllMathematicsresources/HeinemannActiveMaths/Heinemann%20Active%20Maths.aspx>

A weboldalakon a tankönyvkiadók tanácsadók elérhetőségét is fel szokták tüntetni, akikkel a tanárok kapcsolatba léphetnek, és akik ingyenes bemutatót tartanak a kérdéses könyvekből és módszertani megközelítésükből.

<http://www.oup.com/oxed/info/findyourrep/?show=repsearcher>

A tanárok minta tankönyveket (*inspection copy*) is rendelhetnek a kiadóktól, akik ezeket ingyen bocsájtják a pedagógusok és iskolák rendelkezésére.

TANKÖNYVTÁMOGATÁS

Az **Egyesült Államok** legtöbb (szám szerint 42) államában ingyenesen jutnak tankönyvhöz a diákok, melynek biztosítása vagy az állam, vagy az iskolakerület felelőssége. Néhány államban (*Connecticut, Delaware*) a könyvet ingyenes kölcsönzését biztosítják, máshol (*Colorado*) a diákok ésszerű kölcsönzési díj fejében juthatnak hozzájuk. Illinois államban, ha az iskolakerület szavazóinak legalább 5% kéri ezt petícióban, akkor a szavazók többségileg dönthetnek az ingyen tankönyvek biztosítása mellett. Indiana államban, amennyiben a kerület szavazóinak 51%-a petícióval fordul az állam felé, a kerületnek fel kell állítania egy könyvtárat, ahonnan a diákok ingyenesen hozzáférhetnek az államilag engedélyezett könyvekhez. Általános esetben az iskolák a kiskereskedelmi ár 25%-ánál, illetve bizonyos körülmények között 15%-ánál többet nem számolhatnak fel kölcsönzési árként. Kentuckyban a 9-12 évfolyamosok számára számolhat fel az iskolakerület bizonyos ésszerű költséget.

Külön említést érdemel a *California Open Source Textbook Project*. A program célja az, hogy, az állam jelenlegi évi 400 millió dolláros K-12 tankönyvekkel kapcsolatos kiadásait

nyílt forrású tartalmak, illetve különböző innovatív szabvány-megoldások használatával csökkentsék. A tankönyvek árának 30-50%-os csökkenését, valamint az elérhető tankönyvek, oktatási anyagok körének kiszélesedését remélik ettől a módszertől.

Kanadában a legtöbb tartományban ingyenesen biztosítják a tankönyveket.

Ausztráliában a szülőknek kell megvásárolniuk a tankönyveket.

Új-Zélandon az iskola biztosítja a tanulási anyagokat. A Learning Media által készített anyagokat általában ingyen kapják meg az iskolák az oktatási minisztériumtól.

Az **Egyesült Királyság (Anglia, Wales, Észak-Írország, Skócia)** állami iskoláiban a tankönyvek és mindenféle taneszköz, amelyet a kötelező tanórán, az alaptanterv szerinti oktatási rendszerben használnak a diákok, ingyenesek a gyerekek számára. Ezekért a tankönyvekért és taneszközökért, amelyeket a tanárok rendelnek meg az iskola fizet a kiadók felé. Az iskolák a helyi önkormányzatoktól kapják a büdzséjüket. Egyes iskolákban, így például Skóciában, a tanárnak egyeztetnie kell tankönyvigényeit az iskolaszékkel.

Annak ellenére, hogy a tankönyv- és taneszközellátásért nem kell fizetni a szülőknek, néhány iskolában arra kérhetik a gyerekeket, hogy „osztózzanak” a tankönyveken. Ilyenkor 2 gyerek használ 1 tankönyvet, ami sokszor a házi feladat elkészítésénél gondot okozhat. Ha a szülő szeretné segíteni a gyereke otthoni felkészülését, akkor saját költségen megveheti a tankönyvet. Egy magán szervezet, a *Funding Education* weboldalán a szülők teljes körű tájékoztatást kaphatnak a beiskolázás során felmerülő költségek finanszírozásával kapcsolatban. A weboldal, többek között tippeket ad hogyan és honnan tud olcsóbban tankönyveket beszerezni a szülő abban az esetben, ha az iskola nem fizet értük (pl.: magániskolák esetében) vagy saját tankönyvet szeretne gyerekének a házi feladatok könnyebb megoldása érdekében. <http://www.fundingeducation.co.uk/cutting-cost-school-books-equipment.html> Központi állami, vagy direkt tankönyv- és taneszközfinanszírozás az Egyesült Királyságban nem létezik. A 2002-es Angliára, Wales-re és Észak-Írországra, illetve a 2004-es Skóciára kiterjedő oktatási törvények mindössze általános anyagi támogatást biztosítanak az alaptantervi oktatás során felmerülő járulékos költségek finanszírozására, kötelező érvénnyel 14 éves korig, és az élethosszig tartó tanulás szellemében ma már 16 és 18 év közötti tanulók szülei számára is.

MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS ÉS INFORMÁCIÓS RENDSZER

Az **Egyesült Államokban** államilag működtetett minőségbiztosítási rendszert csak Texasban találtunk. Az egyének által jelentett hibák a *Texas Education Agency* által működtetett Ismert Tankönyvhibák Listájára kerülnek. Ha a kiadó nem javítja az oktatási biztos jelentésében megállapított, vagy a tankönyv mellé csatolt hibajegyzékben szereplő ténybeli hibát, pénzbüntetést fizet, amely elérheti a 30 ezer dollár plusz az eladások 1%-át kitevő

bírságösszeget is (ez abban az esetben alkalmazandó, ha a kiadó a második engedélyezési ciklusnál sem javította ki a hibát).

Számos civil szervezet foglalkozik a tankönyvek vizsgálatával, értékelésével, például az *American Textbook Council*, a *Textbook Trust*, *American Association for the Advancement of Science* illetve a *Thomas B. Fordham Institute*. E szervezetek amellet, hogy felülvizsgálják a könyveket a tárgyi tévedések tekintetében, összetettebb minőségi értékelésnek is alávetik őket, és tanulmányaikban, szakpolitikai elemzéseikben ajánlásokat is tesznek a döntéshozók számára.

Kanadában az oktatási minisztériumok gyakran ajánlanak különböző segédanyagokat a tanárok számára. A legtöbb minisztérium fenntart ezzel foglalkozó részleget, honlapot, pl. *Alberta Education Learning Resources Centre*, *Nova Scotia School Book Bureau Online System*, *Saskatchewan Evergreen Curriculum Learning Resources*, *Prince Edward Island Department of Education: Links for Educators and Students to Educational Resources*). A minisztériumi ajánlás garantálja, hogy az adott forrás, tartalom megfelel az adott területen, tartományban érvényben levő tantervnek, és az előírt kimeneti standardok elérését segíti elő.

Az egész országot lefedik a *Curriculum Services Canada* szolgáltatásai <http://www.curriculum.org/>. A CSC egy össz-kanadai, not-for-profit minőségbiztosítási ügynökség, amely standard-alapú oktatási, tanulási anyagok fejlesztésével, implementálásával, értékelésével és akkreditálásával foglalkozik, együttműködve kormányzatokkal (például Ontario állam oktatási minisztériuma), civil szervezetekkel, piaci szereplőkkel és ügynökségekkel, mind Kanadában, mind nemzetközi szinten.

Ausztráliában a Nyugat-Ausztráliai oktatási minisztérium *Curriculum Materials Information Services* (CMIS) névvel információs honlapot tart fenn <http://www.det.wa.edu.au/education/cmisis/eval/index.htm>. Ez tartalmazza könyvek és online források értékelését a CMIS Reviewing Program keretein belül, valamint számos, a nyugat-ausztráliai tantervekhez illeszkedő oktatási anyagot.

Queensland kormányzatának *Library Services* elnevezésű szolgáltatása az oktatási anyagok vizsgálatát, értékelését koordinálja, melyből adatbázist tart fenn <http://education.qld.gov.au/library/resource/eval/>. Ez tartalmazza azt is, hogy melyik évfolyamra ajánlják az anyagot, milyen tudás várható tőle, hogyan érdemes használni (*Queensland Classroom Review Services*).

Új-Zélandon az oktatási minisztérium online adatbázist tart fenn a különböző oktatási anyagok számára, amely tartalmazza az alapvető forrásokat és a segédanyagokat tématerületenként (*New Zealand Curriculum Resource Bank* <http://nzcurriculum.tki.org.nz/Curriculum-resources/NZC-resource-bank>).

Az **Egyesült Királyságban** (Anglia, Wales, Észak-Írország, Skócia) nincs központi állami fenntartású tankönyvpiaci minőségbiztosítási és információs rendszer. Kizárólag a digitális

taneszközök értékelésére és minőségbiztosítására jött létre a *TEEM* elnevezésű magánszervezet www.teem.org.uk, amely a brit Oktatási Minisztériummal és BECTA-val együttműködve biztosítja, hogy a digitális taneszközpiacon minőségi, az alaptantervnek megfelelő termékek legyenek jelen.

A digitális taneszközöket is gyártó kiadók fontosnak tartják megkeresni a szervezetet. A kiadók, akik termékeiket értékelteni szeretnék, kisebb összeget fizetnek a szervezetnek. Ezt követően terméküket 2 gyakorló tanár, a TEEM szakembereiként, értékeli. A termék végül felkerül a TEEM weboldalára, valamint a TEEM megjelenteti hirdetésüket a médiában és kiállításokon, ahol minőségbiztosítási jelével látja el. A TEEM ingyenes terméktájékoztatókat is tart pedagógusok számára adott digitális taneszköz minőségét illetően. E minőségbiztosítási rendszer alapkritériuma, hogy a taneszköz illeszkedjék az alaptanterv követelményrendszeréhez és hatékony segítséget nyújtson a pedagógusoknak a leckék és munkatervek feldolgozásában.

A TANKÖNYVEK SZEREPE A FEJLESZTÉSPOLITIKA CÉL- ÉS ESZKÖZRENDSZERÉBEN

Az **Egyesült Államokban** bár jelenleg nem létezik szövetségi szintű program fejlesztéspolitika és az oktatás összekapcsolására, több állam épített tantervi programjába a technológiai fejlődés szempontjait előtérbe helyező elemeket. Ezeket a törekvéseket a Társaság a 21. századi képességekért (*Partnership for 21st Century Skills*, www.21stcenturyskills.org/), egy országos szervezet fogja össze. Jelenleg 14 állammal dolgozik együtt, melyek közös célja, hogy az aktuális kihívásoknak megfelelni tudó fiatalokat képezzenek azáltal, hogy tantervükbe integrálják az ehhez szükséges képességek megszerzéséhez vezető tartalmakat. Ennek elemei a technológia integrációja, interdiszciplináris kapcsolatok előtérbe helyezése, globális perspektíva használata, a kritikai gondolkodás és problémamegoldás, a kommunikáció, együttműködés, kreativitás és innováció képességeinek fejlesztése, valamint az olyan 21. századi témák beépítése, mint a globális tudatosság, pénzügyi, gazdasági, üzleti és vállalkozói képességek, állampolgári és egészségügyi készségek, ismeretek. A társaság amellet áll ki, hogy lokális, állami és szövetségi szintű kezdeményezésekre is szükség van az oktatás, és fejlesztéspolitikai célok hatékony eléréséhez.

A **kanadai** kormány május elején jelentette be a Digitális Gazdaság Stratégia kialakítását és az ezzel kapcsolatos nemzeti konzultáció elindítását, melynek célja, hogy Kanada vezető szerephez jusson a digitális gazdaságban.

Ausztráliában a szélessávú eszközökért, kommunikációért és digitális gazdaságért felelős miniszter 2009-ben publikálta az Ausztrália digitális gazdaság: jövőbeni irányok (*Australia's Digital Economy: Future Directions*) című írását, mely a stratégia következő területeit és

céljait jelöli ki. A digitális gazdaság a gazdasági és társadalmi tevékenységek globális rendszere, melynek működését az olyan felületek teszik lehetővé, mint az Internet, a mobil eszközök és a szenzoros hálózatok. A terület azért stratégiai fontosságú, mert fejlődése elengedhetetlen az ország gazdasági növekedéséhez, új lehetőségeket nyújt az üzleti szférának egy nagyobb, akár globális közönség eléréshez, és az egyéneknek a kapcsolatok létrehozásához és az együttműködéshez.

A szektor-közi stratégia részét képezi - a nemzeti szélessávú hálózat, a digitális régiók és az energiahatékonyság programja mellett – a Digitális Oktatás Forradalom (*Digital Education Revolution*, <http://www.deewr.gov.au/>) szegmense, amely maga is több oktatásfejlesztési stratégiába illeszkedik. Ezt a programkeretet elsősorban az az IKT képességekre nagy hangsúlyt helyező ausztrál nemzeti tanterv kialakítása, az eLearning program kiterjesztése, és a pedagógusképzés fejlesztése jelenti. A Digitális Oktatás Forradalom magas minőségű, megfizethető, felhasználóbarát, széleskörűen elérhető digitális tanulói és oktatói források létrehozásával, digitális infrastruktúra kiépítésével, és az ezek használatához szükséges szakmai képzés támogatásával járul hozzá a stratégiai tervekhez.

Új-Zélandon a 2008-ban újtára indított *Digital Strategy 2.0* (Digitális Stratégia 2.0) a 2005-ös, első verzióban prioritásként kezelt szempontok - mint a kapcsolatteremtés és az információ elérése – újragondolásából született <http://www.digitalstrategy.govt.nz/>. A stratégiai célok közé került a kreatív, participatív, interaktív együttműködés lehetőségeinek kihasználása, amely lehetőségek a társadalom minden területén jelen vannak. A program célja, hogy megteremtse e lehetőségek kihasználásnak feltételeit: gyors és hozzáférhető szélessávú internetet iskolákban, könyvtárakban, kórházakban, egyéb közintézményekben, digitálisan képzett lakosságot, biztonságos infrastruktúrát és a tartalmakhoz való hozzáférés mindennemű támogatását. A képességek fejlesztésének programjában alapvető fontosságú, hogy az IKT képességek a legnagyobb számú embernek a kezében legyenek. Mivel ugyanakkor ez a terület állandó változásnak van alávetve, az oktatásnak támogatnia kell a kreativitást, az új készségek megszerzésének képességét is. Annak elérése érdekében, hogy mindenki digitális írás-olvasási képességek birtokában fejezze be a tanulmányait, 2007-ben indult program.

Az Egyesült Királyságban (Anglia, Wales, Észak-Írország, Skócia) az e-learning és digitális taneszközök fejlesztéséért felelős BECTA munkája két fejlesztéspolitikai stratégiai programba ágyazódik. Közvetlen stratégiai háttere a brit kormány *Harnessing Technology* elnevezésű programja, amelyet először 2005-ben publikált a minisztérium DfES (*Department for Education and Skills*) és amelynek elkészítésében, majd végrehajtásában a BECTA fő szerephez jutott. A társadalmi vitára bocsátott stratégiai anyag végleges formájában 2008-ban jelent meg *Harnessing Technology: Leading Next Generation Learning 2008-2014* címmel.

A *Harnessing Technology* stratégia öt prioritást nevez meg egy technológiailag magabiztosan oktatási rendszer elérése érdekében. 1. elősegíteni a technológiai alapú tanulmányi feladatok

elterjedését a hátrányos helyzetű diákok körében is, 2. valamennyi tanuló számára elérhetővé tenni az IKT technológiák használatát a tanulás mindennapjai során, 3. univerzális hozzáférés biztosítása a hatékony tanulás eszközeihez és tartalmaihoz, segíteni a családokat az informális tanulás további terjesztésében. 4. jobb tanítási környezet kialakítása az IKT technológia teljes körű kihasználásával, 5. Az innováció és tudástranszfer támogatása és egy nemzeti digitális infrastruktúra létrehozása, amely támogatja a magántulajdont és a környezeti fenntarthatóságot.

A Harnessing Technology programja szorosan kapcsolódik az átfogó szektor-közi digitális fejlesztéspolitikai stratégia, a *Digital Britain* célkitűzéseivel és eszköztárához http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/what_we_do/broadcasting/5631.aspx. A brit kormány először 2009-ben adta közre e programstratégiáját, mely elsődleges célja az Egyesült Királyság vezető helyének biztosítása a világ digitális technológiában jártas gazdaságai között. A programriport kiemeli, hogy a digitális fejlesztés programja a munkahelyképzés és gazdasági növekedés célrendszerében foglal el kiemelkedő helyet. Ilyen értelemben a jövő generációk digitális képességfejlesztésének fontosságán keresztül a program az oktatáspolitikát is érinti.

„Az első lépés megérteni annak fontosságát, hogy minden gyerekek és fiatalnak megfelelő szintű tanulási és technikai forrásokhoz legyen hozzáférése az oktatásban, amivel digitális képességeik és munkaerőpiaci készségeik fejlődik, melyek nélkül nem tudnak teljes értékű tagjai lenni a társadalomnak” (*Digital Britain Interim Riport 2009*)

A Digital Britain célkitűzéseinek összekapcsolása az új nemzeti alaptantervvel a BECTA egyik feladata. A stratégia végrehajtási terve egybevághat a nemzeti alaptanterv stratégiai célkitűzéseivel az oktatási eredmények javítása, a kimeneti szakadékok csökkentése, a hátrányos helyzetű diákok bevonása és a kapacitás, minőség és hatékonyság intézkedéseinek fejlesztése tekintetében. Ennek szellemében készítette el a BECTA 2009-ben ajánlásait az új nemzeti alaptanterv kialakításához, amelyek a Harnessing Technology stratégia alapjául is szolgáltak. Az ajánlások kiindulópontja, hogy a jövőben előre nem jelezhető társadalmi és technikai változások egy magabiztos digitális tudással és rugalmasan alakítható készségekkel, képességekkel rendelkező jövő generációt igényelnek. Ezért az új nemzeti alaptantervben az IKT oktatás és használat már nem opcionális, hanem a modern oktatási rendszer egyik alapkövének tekintendő. Ezért a digitális fejlesztéspolitika célrendszeréhez is igazodva, az alaptanterv egyik alap követelménye kell legyen, hogy a 2-es oktatási szint (KS2) végén a diákok elégséges digitális készséggel rendelkezzenek ahhoz, hogy magabiztosan és egyedül képesek legyenek használni IKT tartalomhordozókat tanulásuk során.